

Олексій Дніпров,
доктор юридичних наук,
провідний науковий співробітник
Науково-дослідного інституту
публічного права

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ, ОЗНАК ТА ХАРАКТЕРИСТИК ПІД ЧАС СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Досліджено наукові погляди на формування та становлення принципу поділу влади. Проаналізовано поняття та концепції формування влади. Виокремлено узагальнювальні ознаки виконавчої влади. Розглянуто функціональні й організаційно-правові характеристики виконавчої влади. Зазначено, що виконавча влада як функція асоціюється з державним управлінням у вузькому сенсі. Визначено, що виконавча влада як організація – це сукупність (система) державних органів і посадових осіб, які реалізують відповідну функцію на політичному (насамперед уряд і, різною мірою за різних форм державного правління, глава держави) та адміністративному (апарат державного управління) рівнях.

Ключові слова: влада, виконавча влади, держава, державні органи, державний примус, гілки влади, розподіл повноважень.

Дніпров А.

Формирование понятия, признаков и характеристик в период становления и развития исполнительной власти в Украине

Исследованы научные взгляды на формирование и становление принципа разделения властей. Проанализированы понятия и концепции формирования власти. Выделены ряд обобщающих признаков исполнительной власти. Рассмотрены функциональные и организационно-правовые характеристики исполнительной власти. Отмечено, что исполнительная власть как функция ассоциируется с государственным управлением в узком смысле. Определено, что исполнительная власть как организация – это совокупность (система) государственных органов и должностных лиц, реализующих соответствующую функцию на политическом (прежде всего правительство и, в разной степени в разных форм государственного правления, глава государства) и административном (аппарат государственного управления) уровнях.

Ключевые слова: власть, исполнительная власти, государство, государственные органы, государственное принуждение, ветви власти, распределение полномочий.

Дніпров О.

Formation of the concept, features and characteristics of the period of formation and development of executive power in Ukraine

The article explores scientific views on the formation and becoming of the principle of separation of powers. The definition and concepts of power formation have been analyzed. A number of generalizing features of executive power have been singled out. Functional and organizational and legal characteristics of the executive power are considered. It has been noted that the executive branch as a function is associated with public administration in the narrow sense. It has been determined that the executive power as an organization is a set (system) of state bodies and officials who perform the relevant function at the political (primarily government and, to varying degrees in different forms of government, head of state) and administrative (public administration) levels.

It is established that the executive power is a kind of state power, so it has the right to inherit all the features and characteristics that are characteristic of the generic concept of «power» in general. Along with this essence and legal significance for social existence, state power is characterized by the fact that it carries out management activities by society. For this purpose, it has a special holistic professional apparatus that performs tasks and functions in various areas assigned to them by law. The defined system of public authorities has broad powers and represents the state, as it is authorized to act on its behalf. The effectiveness of the system of executive bodies depends on how it is distributed among the relevant state bodies and on the principles of its implementation; today there are two priority areas for improving the implementation of executive power: first, the structural improvement of the branches of government, ie the creation of an optimal structure in each industry); secondly, the improvement of the powers exercised by these bodies (by way of their clearer distribution, consolidation and improvement of the conditions and procedure for their implementation).

Key words: power; executive power; state, state bodies, state coercion, branches of power; distribution of powers.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна знаходиться на перехідному етапі становлення державності, пов'язаному з асоціацією із Європейським Союзом, що неминуче вимагає трансформації системи державного управління, передбаченої Стратегією реформування державного управління на 2016–2020 рр. Виконавча влада є центральною ланкою в реалізації державної політики в сучасній демократичній державі, оскільки як одна з гілок влади стосується суспільства загалом, його основних засад і проявів, до держави, її діяльності, що пріоритетно-орієнтована на досягнення загальносоціальних цілей і вираження громадської думки. У таких умовах чітко усвідомлюється необхідність зміни парадигми виконавчої влади, переходу до її нової моделі, що базується на посиленні людиноцентричного характеру.

Саме тому сучасна парадигма виконавчо-владної діяльності в умовах транзитивного суспільства має мати оновлену структуру. З метою з'ясування зазначеного питання необхідно дослідити становлення і розвиток виконавчої влади в Україні як складової державної влади та сформулювати узгоджені погляди науковців у цьому напрямі.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Питання діяльності органів виконавчої влади відображені у працях багатьох відомих українських науковців, з-поміж яких: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, А. І. Берlach, Ю. П. Битяк, В. Т. Білоус, В. В. Богуцький, В. М. Гарашук, В. Ф. Гриценко, І. П. Голосніченко, В. В. Зуй, А. А. Коваленко, Т. О. Коломoeць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, Н. Р. Нижник, О. І. Остапенко, О. П. Рябченко, Ю. О. Фрицький, В. О. Шамрай, В. К. Шкарупа та ін.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення напрямів становлення і розвитку виконавчої влади в Україні як складової державної влади шляхом систематизації наукових поглядів щодо тлумачення «виконавчої влади», визначення її ознак, складових елементів та функціональних і організаційно-правових характеристик.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні в умовах демократичних перетворень у різних сферах суспільства, процесу потрібно оновити розуміння всієї владної сфери, в тому числі тієї, яка виконує виконавчі функції. У науковій літературі зазначено, що суть принципу поділу влади полягає у недопущенні узурпації влади. Такий принцип становить основу державної влади в багатьох країнах світу. Така теорія має і своїх прихильників, і таких, що цю її не визнають і вважають хибною. У науковій літературі знаходимо думку про те, особливістю сприйняття ідеї розподілу влад в Україні можна вважати те, що широко вживається формулювання «гілка влади», хоча його немає в Конституції України, законах та інших нормативно-правових актах. Таке формулювання та похідні від нього виникло в результаті невдалого подвійного перекладу словосполучення «separation des pouvoirs», яке вжив Ш. Монтеск'є.

Один із перекладів зазначеного словосполучення російською – «разветвление властей», яке українською має бути перекладене як «розгалуження влад». Тому, ймовірно, «галузь влади», а не «гілка влади» [1]. Деякі вітчизняні науковці трактують принцип поділу влади (розподілу влад) як такий, що засвідчує наявність у державі трьох «гілок влади» з певними повноваженнями. Однак, згідно з усталеною юридичною теорією, повноваженнями наділені державні органи і посадові особи, а не умовні «гілки влади». Фактично в Конституції України йдеться про відповідні три основні функції єдиної державної влади. Закріпивши принцип поділу влади як засаду демократичної державної організації, її автори зацентрували на тому, що єдина і цілісна державна влада здійснюється насамперед органами, які визнані органами законодавчої, виконавчої та судової влади. Ці органи й уособлюють основні функції державної влади. Деякі наукові школи стверджують, що поділ влади зумовлює її недоліки у функціональному аспекті. Прихильники такої позиції пропонують навіть виключити цей принцип з тексту Основного Закону або замінити термін «поділ влади» на термін «розподіл функцій» [2, с. 193–194]. Інші науковці, зокрема В. Б. Авер'янов, зазначають, що поділ влади означає, з одного боку, відокремлення основних функціональних видів (частин) діяльності держави, а з другого – структурну побудову державного апарату з різних видів (груп) державних органів – законодавчих, виконавчих, судових з притаманною їм компетенцією, сукупністю державно-владних повноважень. Тобто принцип поділу влади допустимо тлумачити не більше, як визнання такого факту, що єдина за своїм змістом державна влада реалізується через певні державні органи. «Інакше кажучи, влада за змістом є єдиною, а принцип поділу влади є більш теоретичним постулатом чи доктриною, яка дає змогу певним чином будувати державний механізм та організовувати його функціонування» [3, с. 38]. Водночас варто наголосити, що влада – це інститут, що утворився з появою держави і виступає рівною мірою позитивним та деструктивним явищем. Залежно від принципів, на яких ґрунтує свою діяльність державна влада, функціонують всі публічні відносини в країні, визначається рівень захищеності прав, свобод та законних інтересів населен-

ня. Як стверджує Б. Краснов, «влада є всеосяжною, вона є скрізь і всюди, вона є вічною в історичному часі. Влада як соціальне явище виявляє себе по-різному. Саме тому одні дослідники вважають, що влада означає реальну здатність одного з елементів системи реалізовувати власні інтереси в її межах. Водночас влада – це можливість впливати на процеси, що відбуваються в середині системи. Інші вважають, що влада – це результат, продукт певного цілеспрямованого впливу. Треті думають, що влада – це такі взаємовідносини між людьми або групами людей, сутність яких полягає в управлінні, впливі, прагненні щодо досягнення рівноваги» [4, с. 27–35]. Оновлення підходів до влади здійснено в сфері політичних наук засновник структурно-функціональної концепції влади – Т. Парсонсом, який доводив, що «влада – це позитивна соціальна можливість досягнення суспільних цілей» [5, с. 24–29]. Цитований автор владу розуміє як здобуток суспільства, а не сконцентрована лише в руках правлячої еліти. Він вважає, що ресурс влади є циклічним та має певні межі, оскільки весь час відбувається перехід від владних повноважень однієї групи до іншої. Вагомістю політичної системи, згідно з твердженням цього науковця, є те, що в сучасному суспільстві не тільки окрема група чи еліта, а всі представники громадянського суспільства можуть брати участь в управлінні державою. У владі проявляється соціальна комунікація та взаємодія між членами суспільства, вона встановлює місце та роль кожної особи у суспільній взаємодії та в соціальному житті. У владі проявляється природний хід речей, вона є належним станом суспільного розвитку, а не сторонньою патерною, котра нав'язана суспільству десь ззовні. Це онтологічна цінність розвитку суспільства, і як стверджував М. Фуко «усі полюси контролю і впливу знаходяться в єдиному полі влади, в рамках якого працює «закон збереження владної енергії» [6, с. 114]. Проблема визначення правової природи виконавчої влади в Україні є, мабуть, найскладнішою в юридичній науці. Виконавча влада є різновидом соціальної влади і має публічний характер, який вона здобуває завдяки наявності спеціальних юридичних механізмів, що забезпечують легальність і легітимність влади та застосовуваного нею юридичного примусу. «Питання легітимності є питанням про те, що дає право владним структурам розпоряджатися життям підвладних їм людей і чекати від них добровільного підпорядкування владним рішенням. Легітимність означає згоду народу з владою, коли він добровільно визнає її право приймати рішення, які повинні виконуватися» [7, с. 19]. Останній дає змогу особистості діяти вільно у межах правової реальності, за умови відсутності перетину заборонених детермінант. Тільки таке суспільство розкриває волю окремої людини та протидіє свавілляю.

Джерелами владних повноважень є примус, однак у сучасному демократичному суспільстві стверджувати, що насильницький примусовий ресурс влади є основним при її здійсненні не правильно як з методологічної, так і практичної точки зору. Забезпечення нормального функціонування суспільства та державного апарату можливе тільки шляхом використання різних ресурсів владної діяльності, однак не тільки примусу, який, до речі, також присутній, проте є далеко не визначальним при визначенні дієвості останньої.

Науковець К. П. Победоносцев акцентував, що «відправленням влади є викриття правди, розрізнення неправди. Владі належить і перше, і останнє слово – альфа й омега у справах людських. Скільки живе людство, воно не перестає страждати то від влади, то від безвладдя. І все-таки без влади жити неможливо. Перша умова влади є віра в себе, у своє покликання: благом влади є, коли ця віра зливається з визнанням обов'язку та особливою відповідальністю» [8]. Тому, озброївшись попередніми доробками, ми можемо виокремити такі підходи до тлумачення досліджуваного поняття: це відносини влади та підпорядкування; виконавча влада – це її органи; виконавча влада – це передусім зміст функцій, які вона виконує, та останнє – це система визначених повноважень.

Аналізуючи зазначені наукові точки зору варто зазначити, що, на жаль, не кожен науковий термін, поняття можуть бути формалізовані, тобто закріплені в нормах закону. Наприклад, відомо, що суспільні відносини виконавчої влади відрізняються декількома головними особливостями, що є підставою для їх відокремлення від інших гілок влади. Головною особливістю об'єкта цих відносин є те, що для суб'єкта адміністративно-правових відносин особливістю буде наявність обов'язкового суб'єкта – органа (посадової особи) виконавчої влади. Головною особливістю змісту адміністративних правовідносин є наявність владних повноважень. Тлумачення виконавчої влади як владних відносин навряд чи зможе бути виражено мовою права.

Продуктивне в загальнотеоретичному аспекті прагнення закріпити виконавчу владу як функцію стикається з не вирішеними проблемами техніко-юридичного плану, але це не означає повної неспроможності зафіксувати юридичними нормами соціальні та правові складові виконавчої влади, якщо виконати дві методологічні умови: по-перше, чітко, сформулювати мету визначення сутності та природи виконавчої влади, по-друге, провести відповідний аналіз за принципом «від загального до одиничного». Досліджу-

ючи цю проблематику, ми звертаємо увагу насамперед на ту обставину, що багатоаспектність категорії «виконавча влада», зафіксована в правознавстві, відповідно до галузевих юридичних наук вимагає предметної конкретизації, що висвітлює конкретні ознаки власне феномена виконавчої влади. Наприклад, в адміністративно-правових дослідженнях окреслення виконавчої влади тільки як владних відносин є недостатнім, оскільки залишаються відкритими такі важливі для адміністративного права питання, як форми і методи практичної реалізації державної волі, розподіл компетенції між різними державними структурами, порядок їхнього утворення та функціонування. Інакше кажучи, для нас важливо розкрити функціональну складову виконавчої влади. Резюмуючи викладене вище можемо зробити висновок, що виконавча влада має узагальнювальні ознаки.

1. Влада як складний соціальний і правовий феномен існує з моменту створення соціуму і характеризується реальною можливістю управляти діями людей, узгоджуючи суперечливі індивідуальні або групові інтереси, підкоряючи їх єдиній волі за допомогою переконання або примусу.

2. Влада в умовах первісного суспільства та ранніх держав пов'язана своїм походженням з функціонуванням владних родоплемінних структур [9, с. 29–33], виступала фактично як суспільна воля, а «... ця суспільна воля полягала у одній-єдиній нормі – забороні» [10, с. 315]. У процесі формування державності як об'єкта соціальної влади починає формуватися політика. Одночасно з цим формуються як суб'єкти політичних відносин органи держави, що мають забезпечувати реалізацію державної волі.

3. Виконавча влада є різновидом влади соціальної та політичної, але не тотожна їй, оскільки їй притаманні власні специфічні риси. Сферою дії політичної влади є весь комплекс відносин, що протікає в рамках політичної системи. Сферою державно-владного впливу є відносини, пов'язані з реалізацією інтересів власне держави як самостійного суб'єкта політичної системи суспільства. Ці сфери взаємопов'язані та взаємозалежні. Держава, з одного боку, опирається на політичні інститути для реалізації своїх цілей, з іншого боку, використовуючи механізми правового регулювання, встановлює межі та напрямки їхньої діяльності.

Гіпотетично у держави немає своїх власних цілей або, принаймні, цілей, що відрізняються від загальносоціальних цілей суспільства. Інша справа, що залежно від типу держави, політичного режиму, вона ніби інтерпретує суспільні потреби (суспільні цілі) і за допомогою системи державних органів забезпечує їхню реалізацію. Якщо абстрагуватися від багатьох нюансів, що супроводжують і процес інтерпретації суспільних потреб, і механізм їхньої реалізації, то роль і значення держави традиційно розглядалася в двох аспектах: як механізм організованого насильства і як механізм забезпечення загального блага. Між цими двома «іпостасями» держави настільки тонка грань, що інколи важко відокремити демократичну державу від держави тоталітарної, державу правову від держави поліцейської. І все-таки ця грань є, вона виявляється насамперед у механізмі виконавчої влади, як визначеній упорядкованій, збалансованій системі засобів, форм і методів досягнення сформульованих цілей.

Виокремити варто внутрішній та зовнішній бік функціонування органів виконавчої влади. Внутрішня сторона розкриває її будову, і їй притаманні такі два головних елементи. По-перше, в системі виконавчої влади, як і в будь-якій соціальній системі, є діалектичне поєднання об'єктивних і суб'єктивних факторів. Система, з одного боку, є суб'єктивною, оскільки вона створюється людським інтелектом для досягнення цілей, а з іншого боку, вона є об'єктивною, оскільки ґрунтується на духовній і матеріальній культурі, що детермінує і потреби суспільства, і способи їхньої реалізації. По-друге, в системі виконавчої влади поєднано статичні та динамічні елементи; вона містить у собі соціальні структури, систему суспільних відносин, функціонування соціальних інститутів, поведінку конкретних людей, залучених до виконання поставлених завдань (У т. ч. з реалізацією повноважень органів державної влади). Зовнішня сторона системи виконавчої влади характеризує її взаємозв'язок з цілями та відображається в формах, методах і засобах їхнього досягнення.

Констатуючи і застосовуючи ці форми та методи, виконавча влада може обійтися без інститутів громадянського суспільства і політичного плюралізму, привласнивши собі право на ідеологічний диктат і формування обов'язкової для всієї моделі «загального блага». Так виконавча влада стає всеохопною, тотально контролюючи всі сфери життєдіяльності суспільства [11, с. 57].

В умовах демократичних режимів, як зазначав у XIX ст. відомий вчений-правознавець І. Е. Андрєєвський, чим «більше розвинене суспільство, тим ширші його можливості щодо створення умов безпеки і добробуту, і тим більше зменшується безпосередня участь уряду» [12, с. 19]. Не випадково сьогоднішньою доміантною ідеєю є ідея розосередження влади між державними та громадськими інститутами. «Сам уряд, без участі громадськості – зазначав І. Т. Тарасов, – не в змозі виконати всі взяті на себе... завдання» [13, с. 2].

4. Виконавча влада наділена прерогативою щодо здійснення законотворчості та реалізації заходів державного примусу. Примус як спосіб реалізації виконавчої влади є її атрибутом. Водночас сутність державно-владних відносин не може зводитися тільки до насильства і примусу: мобілізуючи людей на досягнення суспільно важливих цілей, державна влада повинна опиратися на примус лише в крайніх випадках, використовуючи, насамперед, такі важелі впливу, як збалансовану систему законодавства, інститути громадянського суспільства, авторитет влади, що, ґрунтуються на її легітимності, свідчить про здатність держави досягати суспільних цілей та забезпечувати оптимальний баланс публічних та приватних інтересів у державному управлінні [14].

Щодо функціональних і організаційно-правових характеристик виконавчої влади, то принагідно зазначимо, що при дослідженні особливостей діяльності кожної гілки влади, то саме з погляду демократичності держави та рівності її рішень для громадян, органи виконавчої влади відіграють визначальну роль, оскільки ця гілка влади є не тільки найбільш об'ємною, а й з нею найбільше комунікують представники громадянського суспільства. Від виконавчої влади залежить репрезентування прав та інтересів громадян перед законодавчою гілкою та ефективність реалізації прийнятих нормативних актів. Отже, можна дійти висновку, що науковці розуміють державну владу в контексті: по-перше, вольових відносин, по-друге, через реалізацію державно-владних повноважень, по-третє, через феномен, що організовує життя соціуму.

Кожна із зазначених концепцій має своє обґрунтування та наукових прихильників. Така різносторонність зумовлена тим, що концепт державної влади є складним та змінним в історичній та глобалізаційній трансформації.

Висновки. З викладеного доцільно дійти висновку: ефективна реалізація виконавчої влади залежить від того, яким чином її розподілено між відповідними державними органами та від засад її реалізації. Водночас, характеризуючи виконавчу владу в контексті прийнятої в Україні конституційної моделі поділу влади (розподілу влад), необхідно визначитися щодо її функціонального й організаційного виявів. Виконавча влада як функція асоціюється з державним управлінням у вузькому сенсі. Виконавча влада як організація – це сукупність (система) державних органів і посадових осіб, які реалізують відповідну функцію на політичному (насамперед уряд і, різною мірою за різних форм державного правління, глава держави) та адміністративному (апарат державного управління) рівнях. «Політична» й «адміністративна» складові визначеної у такий спосіб виконавчої влади становить органічне ціле.

Підсумовуючи викладене вище можемо констатувати, що, Конституція України чітко говорить про те, що виконавча влада є однією із гілок державної влади. Іншого, більш конкретного визначення цього поняття законодавець нам не надає, ані ст. 6, ані розділ XVI Основного Закону України. Крім того, аналіз інших нормативно-правових актів щодо регулювання та визначення діяльності органів виконавчої влади показав, що поняття виконавчої влади законодавчо не визначено, що, безсумнівно, є значним упущенням.

Отже, виконавча влада є різновидом державної влади, тому їй належать на праві спадкоємства всі ознаки та риси, що характерні для родового поняття «влада» взагалі. Водночас сутністю та правовим значенням для суспільного існування державна влада характеризується тим, що здійснює управлінську діяльність суспільством. Для вказаного вона володіє спеціальним цілісним фаховим апаратом, який здійснює завдання і функції у різних сферах, які покладені на них нормами права. Визначена система органів державної влади має широкі повноваження та репрезентує державу, оскільки уповноважена діяти від її імені. Ефективність функціонування системи органів виконавчої влади залежить від того, як саме її розподілено між відповідними державними органами та від засад її реалізації; сьогодні вирізняються два пріоритетні напрями вдосконалення реалізації виконавчої влади: по-перше, структурне удосконалення органів цієї гілки влади, тобто створення оптимальної структури у кожній галузі); по-друге, удосконалення здійснюваних цими органами повноважень (способом більш чіткого їхнього розподілу, закріплення і вдосконалення умов і порядку їхньої реалізації).

Список використаних джерел

1. Монтескьє Ш. Л. Персидские письма : [роман: пер. с фр.] ; [вступ. ст. С. Д. Артамонова]. Элиста : Калм. кн. изд-во, 1988. 302 с.
2. Жуган М., Марченко В. Принцип поділу влади: сучасні інтерпретації. *Право України*. № 2. 2011. С. 193–200., С. 193–194.
3. Авер'янов В. Б. Організація виконавчої влади: необхідність усунення внутрішніх суперечностей. *Право України*. № 5. 2009. С. 30–35.

4. Краснов Б. И. Власть как явление общественной жизни. *Социально-политический журнал*. 1991. № 11. С. 27–35.
5. Parsons T. On the Concept of Political Power. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 1963. P. 24–29.
6. Дегтярев А. А. Политическая власть как регулятивный механизм социального общения. *Полис*. 1996. № 3. С. 108–120.
7. Жаровська І. М. Генезис принципу легітимності державної влади та проблеми його впровадження у сучасному суспільстві. *Європейські перспективи*. 2012. № 4(1). С. 19–23.
8. Победоносцев К. П. Исторические исследования и статьи. Санкт-Петербург, 1976. 363 с.
9. Ромашов Р. А. Античный полис как форма социального устройства и государственного управления. *Правоведение*. 1999. № 2. С. 29–33.
10. История первобытного общества. Общие вопросы. Проблемы антропосоциогенеза. [А. И. Першиц, В. А. Шнирельман, Л. Е. Куббель. и др.]. Москва : Наука, 1983. 432 с.
11. Лунеев В. В. Преступность XX века. Мировой криминологический анализ. Москва : Норма, 1997. 497 с.
12. Андреевский И. Е. Полицейское право. [2-е изд.]. Санкт-Петербург, 1874. Т. 1. 648 с.
13. Тарасов И. Т. Очерк науки полицейского права. Москва, 1897. 477 с.
14. Тихомиров Ю. А. Общая концепция развития законодательства. *Журнал российского права*. 1999. № 1. С. 13; 374; 398.

References

1. Montesquieu, Sh.L. (1988). *Persydskiye pisma [Persian letters]*: [novel: trans. with fr.]; [entry Art. S. D. Artamonov]. Elista: Kalm. kn. izd-vo [in Russian].
2. Zhugan, M., & Marchenko V. (2011). Pryntsyp podilu vldy: suchasni interpretatsii [The principle of separation of powers: modern interpretations]. *Pravo Ukrayiny – Law of Ukraine*, 2, 193-200 [in Ukrainian].
3. Averyanov, V.B. (2009). Orhanizatsiia vykonavchoi vldy: neobkhdnist usunennia vnutrishnikh superechnostei [Organization of executive power: the need to eliminate internal contradictions]. *Pravo Ukrayiny – Law of Ukraine*, 5, 30–35 [in Ukrainian].
4. Krasnov B.I. (1991). Vlast kak yavlenye obshchestvennoi zhyzny [Power as a phenomenon of social life]. *Sotsialno-politicheskiy zhurnal – Journal and Political Magazine*, 11, 27–35 [in Russian].
5. Parsons, T. (1963). On the Concept of Political Power. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 24–29 [in English].
6. Degtyarev, A.A. (1996). Polytycheskaia vlast kak rehulyatyvnyi mekhanizm sotsyalnoho obshcheniya [Political power as a regulatory mechanism for social communication]. *Polis*, 3, 108-120 [in Russian].
7. Zharovska, I.M. (2012). Henezys pryntsypu lehitymnosti derzhavnoi vldy ta problemy yoho vprovadzhennia u suchasnomu suspilstvi [The genesis of the principle of legitimacy of state power and the problem of its implementation in modern society]. *Yevropeyski perspektyvy – European Perspectives*, 4(1), 19–23 [in Ukrainian].
8. Pobedonostsev, K.P. (1976). Ystorycheskiye yssledovaniya y staty [Historical research and articles]. SPb [in Russian].
9. Romashov, R.A. (1999). Antychnyi polys kak forma sotsyalnoho ustroystva y hosudarstvennoho upravleniya [Antique polis as a form of social structure and government]. *Pravovedeniye – Jurisprudence*, 2, 29–33 [in Russian].
10. Pershits, A.I., Shnirelman, V.A., & Kubbel, L.E. et al. (1983). *Ystoriya pervobytnoho obshchestva. Obshchye voprosy [The history of primitive society. General issues. Problems anthroposociogenesis]*. Moskva: Nauka [in Russian].
11. Luneev, V.V. (1997). *Prestupnost KhKh veka. Myrovoi kryminolohycheskiy Analiz [XX century crime. World Criminological Analysis]*. Moskva: Norma [in Russian].
12. Andreevsky, I.E. (1874). *Polytseiskoe parvo [Police law]*, 2nd ed., T. 1. SPb. [in Russian].
13. Tarasov, I.T. (1897). *Ocherk nauky polytseiskoho prava [Essay on the Science of Police Law]*. Moskva [in Russian].
14. Tikhomirov, Yu.A. (1999). Obshchaia kontseptsyia razvytyia zakonodatelstva [General concept of the development of legislation]. *Zhurnal rossiyskogo prava – Magazine of Russian Law*, 1, 374-398 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.06.2020.